

<https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-17>

УДК 32.342.3

Олександр Леонідович Авксентьєв

доцент, к. філос. н., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022,

o.avksentiev@karazin.ua, <http://orcid.org/0000-0002-0555-3611>

Петро Дарійович Балея

докторант Лодзького університету, вул. Матейка 21/23, 90-237 м. Лодзь, Польща

piotr.baleja@edu.uni.lodz.pl, <https://orcid.org/0000-0002-5329-1652>

УКРАЇНА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Аналізується сучасна українська ситуація крізь призму ієрархії глобальних світових проблем, які виявилися після Другої світової війни. Дається характеристика глобальних трендів у процесі формування нової моделі світоустрою, що здійснюють вирішальний вплив на зміну міжнародних відносин і міждержавного регулювання. Описано ознаки зворотного тренду – деглобалізації, та його прояви в європейських країнах.

Розглядається Російсько-українська війна як фактор геополітичних зрушень та руйнації системи міжнародної безпеки. Підкреслюється взаємопов'язаність посилення міждержавної конкуренції та загострення боротьби за власні геополітичні інтереси за допомогою різних засобів. Вказується на небезпеку для регіонального балансу сил в Європі через наявність на території України буферних зон – самопроголошених ДНР і ЛНР. Висловлюються можливі наслідки визнання та підтримки Росією квазідержав як фактор подальшого нерегульованого поширення виникнення подібних утворень та руйнації системи міжнародних відносин і безпеки. Зазначається, що початок повномасштабної війни Росії проти України поставило на порядок денний формування нової системи європейської безпеки, частиною якої має стати Україна та питання про систему міжнародного контролю над ядерною зброєю. Вказуються негативні наслідки війни проти України, починаючи з 2014 року, для самої Росії, які справдилися протягом перших воєнних років. Розглядаються взаємовідносини з Польщею від час російсько-української війни як позитивний приклад гуманітарної допомоги й закладання основ майбутнього співробітництва. Окремо розглядається питання про зростаючу небезпеку міграційної хвилі в Європі, що має слугувати для України попередження проти запрошення значної кількості мігрантів з інакшою ментальністю в якості робітників у різних сферах економіки України. Вказується на необхідність у післявоєнний час приділити важливу увагу створенню сприятливих умов для відновлення середнього класу в країні, важливість цього доводить досвід Європи.

Ключові слова: *російсько-українська війна, глобальні проблеми конкуренція, система європейської безпеки, мігранти, ментальність, міжнародні відносини, конфлікти., повоєнна відбудова.*

Як цитувати: Авксентьєв О.Л., Балея, П.Д. 2026. Україна у контексті сучасних глобальних проблем. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»* 49: 134-139. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-17>

In cites: Avksentiev, O., Baleja, P. 2026. Ukraine in the Context of Current Global Problem. *The journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series «Issues of Political Science»* 49: 134-139. <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2026-49-17> (in Ukrainian)

© Авксентьєв О., Балея П. 2026.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Україна знаходиться на перехресті різновекторних геополітичних інтересів у зоні стратегічного трикутника «США-ЄС-Росія», а, отже, відіграє важливу роль як у їхній взаємодії, так і конфронтації. Для Європи східні кордони України є лінією розлому між Європою і Росією, а Росія зі свого боку вважає західні кордони України лінією розлому між НАТО та пострадянськими республіками. Загальновідомою є думка Зб. Бжезінського, висловлена у його «Великій шахівниці», в якій він зазначав, що умовою незалежності України є необхідність стати частиною Центральної Європи, а не Євразії, для цього слід брати участь у зв'язках країн Центральної Європи з НАТО та ЄС. Водночас він, добре знаючи історію Росії, імперську налаштованість її політичного керівництва, припускав цілковиту можливість реінтеграції України в Російський простір. Проблема необхідності усвідомлення місця України в сучасному геополітичному просторі загострилася після розширень Євросоюзу у період 2004–2007 років, коли надпотужний економічний блок ЄС вимагав урахування складної системи інтересів різних країн (Внучко 2022: 194).

Глобальні проблеми кінця ХХ – початку ХХІ століття – війни, кліматичні зміни, міграційні кризи, енергетична нестабільність, дезінформація – формують нову реальність, яка вимагає переосмислення як політичних, так і цивілізаційних орієнтирів. У цьому контексті Україна, з одного боку, є безпосередньою жертвою зовнішньої агресії, а з іншого – символом глобальної боротьби за свободу, справедливість і гідність.

На часі можемо констатувати, що спостерігається посилення конкурентної боротьби між державами. Однак через мінливість геополітичних обставин, втручання несподіваних подій у, на перший погляд, стабільну систему міжнародних взаємовідносин, іноді перетворює колишніх партнерів на жорстких конкурентів. Це створює передумови для виділення груп країн за однаковими геополітичними інтересами, які теж мають певні часові рамки. Економіст А. Ставицький виділив такі загрозливі для всього світової економіки тренди, що загрожують всій світової економіці: зміна клімату, зростаюча кіберзалежність людства, збільшення соціально-економічної поляризації суспільства, зростання урбанізації, старіюче населення, погіршення навколишнього середовища, зростання націоналістичних настроїв і зміна балансу в системах державного

управління та міждержавного регулювання (Ставицький 2018: 47). С. Телешун і Ю. Саух дають великий перелік ризиків і загроз на регіональному та глобальному рівнях, серед яких, на наш погляд, варто виділити такі: системна криза середнього класу, загрози глобального екстремізму та тероризму, збільшення кількості регіональних точок напруги, перерозподіл окремих регіональних ринків енергоресурсів у світі, посилення ліво-соціальних і правонаціональних рухів і громадських об'єднань, значне збільшення транскордонних конфліктів, завершення періоду міжнародних відносин постялтинського світу, зростання міграційних хвиль, представники яких здебільшого походять з території країн частини арабо-ісламського світу. Цей фактор епохального переселення народів має слугувати попередженням для України не вдаватись до такого роду заходів для поповнення кількості населення за рахунок представників чужої ментальності (Європа та Росія вже відчують наслідки такого змішування, не знайшовши інших важелів для розв'язання проблеми нестачі робочої сили). Цей фактор, як виявилось, значною мірою поглиблює внутрішні суперечності в країнах, які запросили значну кількість мігрантів із чужим світобаченням. Можна з великою часткою імовірності передбачити, що це може призвести до перегляду принципів існування Європейського Співтовариства (Телешун, Саух 2016). Як бачимо, економічні та політичні фактори переплетені, створюючи вузол протиріч між великими державами, що призводять до конфліктів різної інтенсивності, які, як свідчить історія, розв'язуються нерідко через локальні воєнні дії, що згодом перетворюючись на велику війну. Ці автори також застерігають про збільшення регіональних точок напруги («посередницьких війн», за лаштунками яких стоять глобальні актори, які переслідують власні геополітичні інтереси, а саме – розширення зон геополітичного впливу.

Не можна не погодитись з думкою науковців С.Телешуна, Ю.Саух, С. Внучко про те, що політика Росії визнання та підтримки самопроголошених республік ДНР та ЛНР. призначення яких бути у статусі буферної зони для РФ, може змусити європейську та й світову спільноту змінити свою точку зору на сталі принципи системи міжнародних відносин і концепції незалежних суверенних держав, що своєю чергою

може призвести до поглиблення конфлікту між основними геополітичними гравцями за зони впливу. Більше того у випадку компромісного визнання цих форм державної організації за рахунок держав-«донорів» може стати поганим прикладом і призвести до серії подібних «державних» новоутворень.

Будь-які геополітичні зрушення в сучасному глобалізованому світі мають вирішальне значення практично для всіх країн світу. Не спиняється боротьба глобальних гравців за геополітичні інтереси. Але формується і протилежний тренд – деглобалізація, яка проявляється у світі теж не вперше, посилення її відзначають після пандемії 2019-2021 років, а у деяких випадках – раніше (наприклад, торгові обмеження, введені Трампом у 2017 р. проти Китаю). Найвні ознаки того, що певні країни застосовують протекціоністські заходи для захисту своїх ринків, а відтак відбувається обмеження вільної торгівлі, що змушує вдаватися до силової боротьби за необхідні, перш за все енергетичні, ресурси. О.Резнікова слушно зауважила, що якщо національні програми розвитку не враховують потреби глобального розвитку, це може викликати невдоволення з боку інших країн та організацій. Протистояти такому тискові здатні лише сильні конкурентоспроможні держави (Резнікова 2013). Для цього менш самостійні та економічно спроможні країни об'єднуються у потужні союзи та блоки держав часто за певного лідерства певної потужної держави. Такі союзи ґрунтуються на економічних і політичних інтересах, які не завжди збігаються. Така ситуація є ризикованою для миру на планеті, можливості забезпечення великої кількості країн ресурсами (попит на які зростає), особливо, енергетичними. Прогнозується формування енергетичних наддержав.

Однак є й позитивні приклади виходу з енергетичної кризи. Приміром Польща, як і інші країни Центрально-Східної Європи, виявившись вразливою перед обмеженням поставок газу, показала приклад енергетичної трансформації, зменшуючи залежність від російського палива.

Російсько-українська війна позбавила народи Європи ілюзії, що Друга світова війна була останньою. Вона поставила на порядок денний кілька важливіших питань: якою буде Україна після війни (її політична архітектура), які політичні, економічні та інші наслідки очікують на Європу після мирної угоди, яким чином переформатуються відносини між європейськими

країнами та новою (цілісною чи поділеною на зони контролю та впливу) Україною, якою буде її зовнішньополітичні орієнтири та геостратегія, якою буде її внутрішня політика з огляду на свої здобутки та прорахунки, як складатимуться її відносини та взаємодія з країнами сусідами у сфері економіки, політики та культури. Як усе це позначиться на формуванні нової системи європейської безпеки, частиною якої має стати Україна. Не менш важливим є питання про потребу реформування системи міжнародного контролю над ядерною зброєю – з реальними санкціями для країн, які використовують її як інструмент терору системи міжнародного контролю над ядерною зброєю. Хоча, слід визнати, це питання не лише до Росії.

Особливо тривожним є захоплення Запорізької АЕС – найбільшої атомної електростанції в Європі. Це не лише порушення міжнародного гуманітарного права, а й реальна загроза глобальній екологічній катастрофі. У Польщі спогади про Чорнобиль і досі живі, особливо серед старшого покоління.

Маємо зупинитись на взаємостосунках України та Польщі. Польща яка попри наявність болючих в історії для обох народів подій, на сьогодні намагається підтримувати Україну. Мільйони поляків відкрили двері своїх домів для українських біженців, у сформовані волонтерські центри централ, іде допомога на кордоні, збір коштів – усе це показало, що солідарність ще існує, що вона сильніша за цинізм. Україна змусила європейців, згадати, що свобода – це конкретна щоденна боротьба, а байдужість – це співучасть. Ця війна змінила уявлення про гуманітарну допомогу, громадянську відповідальність, солідарність між народами. Вона створила нову етику, в якій неурядові організації, прості громадяни, волонтери виконують роль, яку постраждали від обстрілів та економічних негараздів чекали від держави. Така допомога неоціненна як приклад братерської практичної допомоги, вона закладає основи для майбутнього співробітництва й не лише у відбудові житла, підприємств тощо, а у розробці програм відновлення у сферу будівництва, охорони здоров'я, науки, культури.

Український досвід має змусити світове співтовариство переосмислити поняття «безпеки». Безпека – це не тільки недопущення агресії. Це також запобігання стражданню мирного населення. Це створення механізмів, які дозволяють захистити права дитини,

жінки, пенсіонера в умовах бойових дій. Війна показала, що нам потрібен новий рівень відповідальності держав і міжнародних організацій, враховуючи взаємну залежність у сфері економіки, політики, культурі, розуміння поєднання зусиль у подоланні стихійних і рукотворних лих. Нагадаємо, що система європейської і загалом світової безпеки сформувалася після Другої світової війни. В її основу покладений досвід Першої та Другої світових воєн, який доводив, що жодні територіальні надбання, здобуті силою зброї, численних загублених життів і руйнувань не можуть виправдовувати необхідність агресивної, експансіоністської політики та провадження несправедливих воєн. Досвід двох світових воєн зумовив екзистенційне неприйняття війни, радикально змінилося тлумачення ідеологій фашизму, нацизму та комунізму. Х. Арндт проаналізувала в роботі «Джерела тоталітаризму» (1951) поняття «нацизм» та «комунізм» як дві форми тоталітаризму.

Україна як європейська країна ніколи не стояла осторонь загальносвітових глобалізаційних процесів. Вона відчуває на собі глобальні проблеми, а водночас воєнні дії на її території додають нових проблем. Україна сьогодні – це не лише геополітична точка напруги, а й дзеркало, в якому світ може побачити себе, відчути свої страхи, свої упередження, свої нездатності і водночас – свою надію. Тому аналіз української ситуації крізь призму ієрархії глобальних проблем дозволяє іншим країнам усвідомити для себе уроки, краще зрозуміти, в якому напрямі маємо рухатись. Український досвід є ключовим для побудови нової етичної і політичної парадигми світу, в якому вартість людського життя, права національного самовизначення і відповідальність повинні стати фундаментом спільного майбутнього. Сподіваємось, що це буде взаємовигідне співробітництво, оскільки воно надасть поштовх до розвитку спочатку окремих галузей, в згодом і всієї економіки обох країн, Польщі та України.

В. Бушанський у статті «Нові геополітичні протистояння та їх наслідки для України» висловлює гіпотезу про те, що військово-політичні конфлікти ХХ – ХХІ століть у Європі – є наслідком існування Австро-Угорської та Російської імперій, тобто є проявом постколоніального синдрому, а відтак нинішня неоголошена війна Росії проти України війни, зокрема анексія Криму також є проявом постколоніалізму

(Бушанський 2014: 83-84). Він також висловив слушну пророцьку думку про те, що перебуваючи в полоні історичних міфів, російські політики та ідеологи ведуть Росію до ізоляціонізму, а отже, й неминучим є подальше протистояння між Україною та Росією. Що й сталося у лютому 2022 року.

На наш погляд, у поствоєнний період Україна, звичайно, розпочне відбудову своєї політичної системи, всіх елементів соціально-економічної системи. Варто саме в останній сфері докласти всіх можливих зусиль для створення сприятливих умов для нарощування темпів у створенні середнього класу як стабілізатора політико-економічної системи держави. Історичного досвіду для цього в українців достатньо. Важливість цього доводить досвід становлення Європи, стабільність її політико-економічної системи.

Яких тільки епітетів не надавали Україні – «Серце Європи», «брама Європи», «буферна зона», «країна стратегічного транзиту», «цивілізаційне роздоріжжя», ««розколота країна» – і все це лише часточки ще не написаної історії України, оскільки ця історія ще пишеться її народом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Внучко, С. 2022. Україна на перехресті геополітичних інтересів: теоретичний і прикладний аспекти проблеми. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 42, с.190-197. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.24>
2. Ставицький, А. 2018. Вплив суч. геополіт. викликів на ек. безпеку держави. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка Економіка*. 4(199): 45-55. <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/199-4/6>
3. Резнікова О.О. 2013. Аналіз проблем стійкості України до глобальних ризиків у контексті ефективності державного управління". Аналітична записка. *НІСД* 25.04. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/analiz-problem-stiykosti-ukraini-do-globalnih-rizikiv-u-konteksti> NISS
4. Телешун С., Саух Ю. 2016. Україна крізь призму глобальних світових трендів: виклики та загрози. *Укрінформ*. 1.05. URL.: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1974941-ukraina-kriz-prizmu-globalnih-svitovich-trendiv-vikliki-ta-zagrozi.html
5. Бушанський, В.. 2014. Нові геополітичні протистояння та їх наслідки для України *Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф.Кураса НАН України* 3(71): 83-104. URL.: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bushanskiy_novi-1.pdf

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу.

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2026

Статтю прорецензовано 27.02.2026

Стаття рекомендована до друку 30.03.2026

Статтю опубліковано 30.04.2026

Використання штучного інтелекту: Автор засвідчує, що під час проведення дослідження та підготовки цього рукопису генеративний штучний інтелект не використовувався

Oleksandr Avksentiev

PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Political Science, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4 Svobody Square, Kharkiv city, 61022, Ukraine

o.avksentiev@karazin.ua, <http://orcid.org/0000-0002-0555-3611>

Piotr Baleja

Doctoral School of Humanities University of Lodz,

ul. Matejki 21/23. 90-237 Lodz (Poland)

piotr.baleja@edu.uni.lodz.pl, <https://orcid.org/0000-0002-5329-1652P>

UKRAINE IN THE CONTEXT OF CURRENT GLOBAL PROBLEM

The current Ukrainian situation is analyzed through the prism of the hierarchy of global world problems that emerged after World War II. The global trends in the process of forming a new model of the world order are characterized, which have a decisive impact on changing international relations and interstate regulation. The signs of the reverse trend - deglobalization, and its manifestations in European countries are described.

The Russian-Ukrainian war is considered as a factor of geopolitical shifts and the destruction of the international security system. The interconnectedness of the intensification of interstate competition and the intensification of the struggle for one's own geopolitical interests using various means is emphasized. The danger to the regional balance of power in Europe is indicated due to the presence of buffer zones on the territory of Ukraine - the self-proclaimed DPR and LPR. The possible consequences of Russia's recognition and support of quasi-states as a factor of the further unregulated spread of the emergence of such entities and the destruction of the system of international relations and security are expressed. It is noted that the beginning of Russia's full-scale war against Ukraine has put on the agenda the formation of a new European security system, of which Ukraine should become a part, and the issue of a system of international control over nuclear weapons. The negative consequences of the war against Ukraine, starting in 2014, for Russia itself, which were realized during the first years of the war, are indicated. Relations with Poland since the Russian-Ukrainian war are considered as a positive example of humanitarian assistance and laying the foundations for future cooperation. The issue of the growing danger of a migration wave in Europe is separately considered, which should serve as a warning for Ukraine against inviting a significant number of migrants with a different mentality as workers in various sectors of the Ukrainian economy. The need to pay important attention in the post-war period to create favorable conditions for the restoration of the middle class in the country is indicated, the importance of which is proven by the experience of Europe. Whatever epithets have been given to Ukraine – «Heart of Europe», «gateway to Europe», «buffer zone», «country of strategic transit», «civilizational crossroads», «divided country» – and all these are just fragments of the unwritten history of Ukraine, since this history is still being written by its people.

Keywords: Russian-Ukrainian war, global problems, competition, European security system, migrants, mentality, international relations, conflicts, post-war reconstruction.

REFERENCES

1. Vnuchko, S. 2022. Ukraine at the Crossroads of Geopolitical Interests: Theoretical and Practical Aspects of the Problem *Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies*. 2022. Вип. 42, с.190-197. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.24>
2. Stavytskyi A. 2018. The impact of modern geopolitical challenges on the economic security of the state. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv Economics* 4(199): 45-55 <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2018/199-4/6>
3. Reznikova O. 2013. Analysis of the problems of Ukraine's resilience to global risks in the context of public administration efficiency. Analytical note. *NISS* 25.04 URL.: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/analiz-problem-tykosti-ukraini-do-globalnikh-rizikiv-u-konteksti> *NISS*
4. Teleshun S., Saukh Yu. 2016. Ukraine through the prism of global world trends: challenges and threats. *Ukrinform* 1.05. URL.: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1974941-ukraina-kriz-prizmu-globalnih-svitovih-trendiv-viklikita-zagrozi.html
5. Bushansky, V. 2014. New Geopolitical Confrontations and Their Consequences for Ukraine. *Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine* 3(71): 83-104. URL.: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bushanskyi_novi-1.pdf

The article was received by the editors 20.01.2026

The article has been peer-reviewed 27.02.2026

The article is recommended for printing 30.03.2026

Article published 30.04.2026

Use of Artificial Intelligence: The author certify that no generative artificial intelligence tools were used in the conduct of the research or in the preparation of this manuscript